

TUJERODNEVRSTE

Med sprehodi v naravi se pogosto ne zavedamo, da številnih rastlin in živali, ki nas danes spremljajo na vsakem koraku, pred desetletji tukaj ni bilo. Prišle so od drugod: nekatere iz drugih delov Evrope, nekatere pa celo iz tako oddaljenih krajev, kot so Azija ali Severna Amerika. Pogled na mnoge tuje rastline se nam pogosto zdi zanimiv ali privlačen - številne smo namreč naselili sami na vrtove, od koder so pobegnile v naravo. Prav tako z zanimanjem opazujemo nekatere živalske prišleke, na primer nenavadne glodalce nutrije, ki jih lahko opazujemo v Škocjanskem zatoku v Kopru in se mimoidočih prav nič ne bojijo. Druge vrste pa nam že od vsega začetka delajo preglavice: le kdo na Primorskem se ne otepa tigrastega komarja, nadležnega krvosesa, ki nas poleti, za razliko od ostalih komarjev, napada tudi podnevi?

Število tujih organizmov se v zadnjih desetletjih zaradi transporta, trgovine in turizma naglo povečuje. Te dejavnosti omogočajo rastlinam, živalim ter drugim organizmom premike, do katerih po naravni poti ne bi prišlo. Ovire, ki jim to preprečujejo, so geografske (gorovja, reke ali morja) ali podnebne. Z letalskim, železniškim ali avtomobilskim prevozom prihajajo k nam kot slepi potniki številne tuje rastline v obliki semen ali delov rastlin, medtem ko na ladijskih trupih in v balastnih vodah pripotujejo morske živali in alge. Z letalskim prevozom odpadnih pnevmatik je v severno Italijo pripotoval tigrasti komar, ki se je od tam širil proti vzhodu in je danes prisoten skoraj povsod na Primorskem. Nekatere vrste je naselil človek za lov in ribolov, na primer jezersko zlatovčico v naša alpska jezera. Tudi zlate ribice in želve rdečevratke, ki jih pri nas pogosto najdemo v stoječih vodah, so tujerodni organizmi. Vanje jih je vnesel človek - včasih za okras, včasih pa zaradi tega, ker se jih je preprosto naveličal in jih zato izpustil v naravo. V okolici Kopra ali na Ljubljanskem barju lahko opazujemo nutrijo, ki se je naselila po tem, ko so zaprli farme za pridelavo krzna. Veliko tujerodnih organizmov je prišlo v Slovenijo po naravni poti iz sosednjih predelov, kjer so že bili razširjeni. Medecí škržatek, prijatelj čebelarjev in hkrati sovražnik kmetovalcev, se je v Evropi (v Italiji), prvič pojavil leta 1979. Dobrih deset let kasneje so ga prvič opazili na Primorskem, kjer je še danes v Sloveniji najbolj pogost. Signalni rak se je k nam po vodotokih razširil iz Avstrije. Tja so ga v 70. letih prejšnjega stoletja namerno vnesli, ko so zaradi račje kuge izumrle populacije avtohtonih rakov jelševcev.

Večina tujerodnih organizmov v novem okolju na začetku ne povzroča večjih problemov; nasprotno, številni so pogosto koristni, na primer v kmetijstvu. Majhen odstotek na novo vnesenih organizmov pa se sčasoma v naravi tako razširi, da spremeni videz pokrajine in povzroči spremembe v ekosistemu - takim vrstam pravimo invazivne. S svojim prekomernim širjenjem povzročajo škodo na različnih ravneh - predstavljajo eno največjih groženj biodiverziteti, saj lahko v ekosistemih prevladajo nad ostalimi vrstami in v skrajnem primeru povzročijo celo izumiranje avtohtonih vrst. Poleg ekoloških posledic povzročajo tudi druge negativne spremembe: žlezava nedotika, ki se v Sloveniji širi ob potokih in rekah, povečuje nevarnost erozije brežin, nekatere lesne vrste zaradi vsebnosti gorljivih snovi (smole in eteričnih olj) povečujejo pogostost požarov. V ekosistemih se izguba biodiverzitet kaže tudi v osiromašeni estetski vrednosti. Nekateri tuji organizmi vplivajo tudi na človekovo zdravje. Med takimi invazivnimi rastlinami v Evropi najpogosteje omenjajo pelinolistno ambrozijo ter kavkaški dežen. Prva je pri nas splošno razširjena in tvori pelod, ki povzroča hude alergije dihal. Kavkaški dežen ob stiku s sončno svetlobo povzroča hude kožne opekline. Pri nas je redek, ponekod drugod v Evropi, na primer v Nemčiji ali na Češkem, pa predstavlja eno izmed najbolj problematičnih tujerodnih vrst. Od živali lahko omenimo tigrastega komarja, ki prenaša več vrst virusov. Invazivne vrste povzročajo tudi velike ekonomske izgube: stroški odstranjevanja plevelov ali zdravljenja alergij so večji, kot si lahko mislimo.

Dandanes še vedno ne poznamo večine vplivov, ki jih imajo posamezne tujerodne vrste na ekosisteme. Z gotovostjo pa lahko trdimo, da so ti ponavadi negativni in bi morali širjenje teh vrst omejiti. Sodelavci Inštituta za biodiverzitetne študije na Znanstveno-raziskovalnem središču Koper vključujemo problematiko tujerodnih vrst v naravovarstvene projekte, pri katerih sodelujemo. Naše izkušnje predajamo tudi študentom na dodiplomskih programih Univerze na Primorskem. Poleg tega želimo spodbuditi ljudi k majhnim dejanjem, s katerimi bi prispevali k zmanjševanju problema - na vrtu dajmo na primer prednost avtohtonim vrstam, akvarijskih živali in rastlin pa nikoli ne spuščajmo v naravo!

mag. Živa Fišer

raziskovalka, UP ZRS,

in asistentka na programu Biodiverzitet,

Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije

V robinijevi zarasti ne uspeva nobena druga rastlina

Japonsko kosteničje, ki se na Primorskem neustavljivo širi, ima privlačne in lepo dišeče cvetove

Orjaška zlata rozga ima najraje sončne in vlažne habitate

V bambusovi goščavi najdejo svoj življenjski prostor samo še palme

Japonska medvejka, ena izmed najbolj agresivnih rastlin v goriškem primestnem gozdu Panovcu